

Lorestan University

Investigating the Structural Relationships Between Spiritual Intelligence and Psychological Flexibility in Female Students: The Mediating Role of Sense of Coherence

Leila Memarzadeh¹ , Abbas Abdollahi² and Simin Hosseinian³

1. Corresponding Author, M.A in Family Counseling, Department of Counseling, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran. Email: L.Memarzadeh@student.alzahra.ac.ir
2. Assistant Professor, Department of Counseling, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran. Email: A.abdollahi@alzahra.ac.ir
3. Professor, Department of Counseling, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran. Email: Hosseinian@alzahra.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 23 January 2026

Received in revised form 22

April 2026

Accepted 30 May 2026

Available online 22 June 2026

Keywords:

Spiritual Intelligence,
Sense of Coherence,
Psychological Flexibility,
Female Students

ABSTRACT

Objective: The present study aimed to investigate the structural relationships between spiritual intelligence, sense of coherence, and psychological flexibility among female students, with an emphasis on the mediating role of the sense of coherence in this relationship.

Method: This study employed a descriptive-correlational design based on Structural Equation Modeling (SEM). The statistical population consisted of female students at Alzahra University during the 2023-2024 academic year; 240 participants were selected using convenience sampling. Data collection tools included the King Spiritual Intelligence Scale (2008), the Psychological Flexibility Scale by Rolffs et al. (2018), and Antonovsky's Sense of Coherence Scale (1987). Data were analyzed using SPSS 26 and AMOS 24 software.

Results: The results indicated that spiritual intelligence had a direct and significant effect on the sense of coherence ($\beta=0.57$, $P<0.001$) and psychological flexibility ($B=0.46$, $P<0.001$). Additionally, the sense of coherence had a direct and significant effect on psychological flexibility ($B=0.33$, $P<0.001$) and played a partial mediating role in the relationship between spiritual intelligence and psychological flexibility ($B=0.188$, $P<0.001$). Overall, spiritual intelligence and sense of coherence accounted for 49% of the variance in psychological flexibility.

Conclusion: The findings emphasize the importance of strengthening spiritual intelligence and sense of coherence to enhance psychological flexibility and well-being among female students. These results provide a suitable scientific basis for designing psychological interventions and support programs for students. Furthermore, it is suggested that future research examine the impact of other psychological and environmental variables alongside these components to develop more comprehensive models for promoting the mental health of this group.

Cite this article: Memarzadeh, L., Abdollahi, A. & Hosseinian, S. (2026). Investigating the Structural Relationships Between Spiritual Intelligence and Psychological Flexibility in Female Students: The Mediating Role of Sense of Coherence. *New Research in Islamic Humanities Studies*, 5 (10), 1-19.

<https://doi.org/10.22034/api.2025.2059912.1286>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

DOI: <https://doi.org/10.22034/api.2025.2059912.1286>

Publisher: Lorestan University.

Introduction

Female students encounter a critical period in terms of mental health, exacerbated by academic pressures, familial expectations, and socio-gender challenges. To mitigate these stressors and sustain well-being, psychological flexibility serves as a critical competency for managing negative emotions and adapting effectively to environmental demands. Consequently, this study aims to elucidate the factors that promote this form of flexibility. On one hand, spiritual intelligence enhances an individual's capacity for resilience and acceptance by fostering a sense of meaning and purpose in life; on the other hand, the sense of coherence comprising comprehensibility, manageability, and meaningfulness enables individuals to perceive their environment as structured and challenges as solvable. The primary objective of this study is to investigate the structural relationships among these variables. Specifically, it posits that the sense of coherence serves as a mediating mechanism that facilitates the influence of spiritual intelligence on psychological flexibility, thereby contributing to a comprehensive framework for enhancing the mental health of female students.

Method

This study employed a descriptive-correlational design based on Structural Equation Modeling (SEM). The statistical population consisted of female students at Alzahra University during the 2023-2024 academic year; 240 participants were selected using convenience sampling. Data collection tools included the King Spiritual Intelligence Scale (2008), the Psychological Flexibility Scale by Rolffs et al. (2018), and Antonovsky's Sense of Coherence Scale (1987). Data were analyzed using SPSS 26 and AMOS 24 software.

Results

The results indicated that spiritual intelligence had a direct and significant effect on the sense of coherence ($\beta=0.57$, $P<0.001$) and psychological flexibility ($B=0.46$, $P<0.001$). Additionally, the sense of coherence had a direct and significant effect on psychological flexibility ($B=0.33$, $P<0.001$) and played a partial mediating role in the relationship between spiritual intelligence and psychological flexibility ($B=0.188$, $P<0.001$). Overall, spiritual intelligence and sense of coherence accounted for 49% of the variance in psychological flexibility.

Conclusion

The present study aimed to examine the structural relationships between spiritual intelligence, sense of coherence, and psychological flexibility among female students at Alzahra University, with a specific focus on the mediating role of the sense of coherence. The findings indicated that spiritual intelligence and the sense of coherence collectively accounted for 49% of the variance in psychological flexibility, with the sense of coherence playing a significant partial mediating role in the relationship between spiritual intelligence and psychological flexibility. These results underscore the importance of spiritual and psychological factors in fostering adaptation and well-being among female students.

Consistent with the first hypothesis, the analysis revealed that spiritual intelligence exerts a direct and significant effect on the sense of coherence ($\beta=0.57$, $P<0.001$). This finding aligns with the results of Mikaeili and Hataminejad (2023), who reported a positive and significant relationship between spiritual intelligence and psychological resilience in students. Furthermore, Pinto et al. (2024) demonstrated that spiritual intelligence, by fostering transcendent awareness and meaning-making, facilitates a better understanding of life experiences and challenges a concept that overlaps with the components of the sense of coherence. However, Anvar and Rana (2024) noted that the impact of spiritual intelligence on psychological variables might be more limited in certain societies due to cultural and social differences; this warrants further investigation given the specific cultural context of the current study (Iranian female students). Theoretically, by enhancing self-awareness and creating a meaningful framework for interpreting experiences, spiritual intelligence enables individuals to perceive the world as comprehensible, manageable, and meaningful (Giannone & Cappellen, 2017). These characteristics overlap with the components of the sense of coherence specifically comprehensibility and meaningfulness explaining why spiritual intelligence can strengthen the sense of coherence in female students. In other words, as a psychological resource, spiritual intelligence bridges the gap between existential values and daily experiences, allowing students to navigate environmental and socio-gender challenges with greater coherence. Furthermore, spiritual intelligence was found to have a direct and significant effect on psychological flexibility ($B=0.46$, $P<0.001$). This result is consistent with the findings of Khoshgoftar et al. (2023), who demonstrated that psychological flexibility is positively associated with reduced academic burnout in distance education students. Similarly, Pinto et al. (2023) reported that spiritual intelligence contributes to improved psychological flexibility by enhancing an individual's ability to find meaning and accept difficult experiences. However, the study by Hillikari et al. (2022) suggested that the influence of spiritual intelligence on psychological flexibility might be moderated by environmental factors such as social support or academic pressure variables not directly assessed in this study and which could be considered as moderating factors in future research. Theoretically, by bolstering components such as transcendent awareness and meaning-making, spiritual intelligence enables students to show greater flexibility toward academic and social stressors by accepting negative emotions and pursuing value-based goals (Pinto et al., 2024). By reducing cognitive fusion with negative thoughts and promoting committed action key components of psychological flexibility this construct helps female students better cope with the pressures of familial expectations, gender roles, rumination, and academic challenges. This impact is particularly significant for female students who may face dual socio-cultural pressures (Memarzadeh et al., 2025).

The findings also revealed a direct and significant relationship between the sense of coherence and psychological flexibility ($B=0.33$, $P<0.001$). This result corresponds with the research of Norouzi-Homayoun et al. (2024), who showed that the sense of coherence contributes to resilience through adaptive cognitive-emotional regulation strategies. Additionally, Hataminejad et al. (2023) reported that the sense of coherence is related to

reduced susceptibility to substance use through emotional regulation, highlighting the central role of this construct in improving psychological outcomes. Nonetheless, Mittelmark (2022) noted that the impact of the sense of coherence might diminish under conditions of severe stress, such as social or economic crises a factor less observed among the relatively stable participants in this study. From a theoretical perspective, the sense of coherence assists students in coping more effectively with environmental challenges by strengthening comprehensibility (perceiving the world as predictable), manageability (believing in the availability of sufficient resources), and meaningfulness (believing that efforts are worthwhile) (Antonovsky, 1987). These characteristics align with the components of psychological flexibility, such as acceptance, present-moment awareness, and committed action, explaining why the sense of coherence acts as a key mechanism in enhancing psychological flexibility. Specifically, by strengthening the belief in one's ability to manage challenges, the sense of coherence enables female students to exhibit greater flexibility when facing academic and socio-gender pressures.

The proposed model successfully explained 49% of the variance in psychological flexibility, demonstrating the significant influence of spiritual intelligence and the sense of coherence on this construct. Despite these findings, this study faced limitations. First, the use of self-report measures may be subject to response biases, such as social desirability. Second, the use of convenience sampling limits the generalizability of the findings to other student populations, particularly male students or students from other universities. Third, the focus on a specific university (Alzahra University) may have highlighted the influence of the specific cultural and social factors of that environment. To address these limitations, future research should utilize random sampling methods and more diverse samples. Additionally, qualitative studies, such as semi-structured interviews or focus groups, could provide a deeper understanding of the underlying mechanisms of psychological flexibility, particularly regarding spirituality and psychological coherence. Furthermore, longitudinal studies are recommended to track changes in these variables over time and to further clarify the causal relationships between them. From a practical standpoint, the findings of this study provide a foundation for designing psychological interventions based on spirituality and the strengthening of the sense of coherence. For instance, educational workshops focusing on enhancing spiritual intelligence (e.g., reflective exercises on meaning and life values) and the sense of coherence (e.g., stress management and problem-solving skills training) could help improve the psychological flexibility of female students. Such interventions would be particularly beneficial for students facing socio-gender pressures or academic challenges. Ultimately, the results of this study emphasize the necessity of leveraging psychological and spiritual resources to support the mental health of female students and contribute to enriching the literature on positive psychology and the development of educational and counseling policies within universities.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank the anonymous reviewers for their insightful comments and constructive feedback, which significantly improved the quality of this manuscript. We also extend our gratitude to our colleagues for their valuable discussions and technical support throughout this research.

Ethical Considerations

The authors strictly adhered to the highest standards of research integrity. The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and any other form of scientific misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

بررسی روابط ساختاری هوش معنوی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی دانشجویان دختر: نقش میانجی حس انسجام

لیلا معمارزاده^۱ ✉، عباس عبداللهی^۲، سیمین حسینیان^۳

۱. نویسنده مسئول، کارشناس ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

رایانامه: L.Memarzadeh@student.alzahra.ac.ir

۲. استادیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. رایانامه: A.abdollahi@alzahra.ac.ir

۳. استاد، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. رایانامه: Hosseinian@alzahra.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی،	هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی روابط ساختاری بین هوش معنوی، حس انسجام و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی در دانشجویان دختر و همچنین تبیین نقش میانجی حس انسجام در این رابطه انجام شد.
تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۱/۰۳	روش پژوهش: این مطالعه از نوع توصیفی-همبستگی و مبتنی بر مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل دانشجویان دختر دانشگاه الزهراء در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود که ۲۴۰ نفر از آن‌ها به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌های «هوش معنوی کینگ (۲۰۰۸)»، «انعطاف‌پذیری روان‌شناختی رولفس و همکاران (۲۰۱۸)» و «حس انسجام آنتونوسکی (۱۹۸۷)» بود و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS26 و AMOS24 تحلیل شدند.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۲/۰۲	یافته‌ها: نتایج نشان داد که هوش معنوی اثر مستقیم و معناداری بر حس انسجام ($\beta=0.57, P<0.001$) و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی ($B=0.46, P<0.001$) دارد. همچنین، حس انسجام اثر مستقیم و معناداری بر انعطاف‌پذیری روان‌شناختی داشت ($B=0.33, P<0.001$) و به‌صورت جزئی نقش میانجی در رابطه بین هوش معنوی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی ایفا کرد ($B=0.188, P<0.001$) در مجموع، هوش معنوی و حس انسجام ۴۹ درصد از واریانس انعطاف‌پذیری روان‌شناختی را تبیین کردند.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۰۹	نتیجه‌گیری: یافته‌ها بر اهمیت تقویت مؤلفه‌های هوش معنوی و حس انسجام برای ارتقای انعطاف‌پذیری روان‌شناختی و بهزیستی دانشجویان دختر تأکید دارند. این نتایج می‌توانند مبنای علمی مناسبی برای طراحی مداخلات و برنامه‌های روان‌شناختی جهت حمایت از دانشجویان باشند. علاوه بر این، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، تأثیر سایر متغیرهای روان‌شناختی و محیطی نیز در کنار این مؤلفه‌ها مورد سنجش قرار گیرد تا مدل‌های جامع‌تری برای ارتقای سلامت روان این گروه تدوین گردد.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۰۱	
کلیدواژه‌ها: هوش معنوی، حس انسجام، انعطاف‌پذیری روان‌شناختی، دانشجویان دختر	

استناد: معمارزاده، لیلا؛ عبداللهی، عباس و حسینیان، سیمین. (۱۴۰۵). بررسی روابط ساختاری هوش معنوی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی دانشجویان دختر: نقش میانجی حس انسجام. *پژوهش‌های نوین در مطالعات علوم انسانی اسلامی*، (۱۰)، ۵، ۱۹-۰۱. <https://doi.org/10.22034/api.2025.2059912.1286>

نویسندگان.

DOI: <https://doi.org/10.22034/api.2025.2059912.1286>

ناشر: دانشگاه لرستان.

مقدمه

دانشجویان دختر به‌عنوان بخشی از جامعه دانشگاهی، با چالش‌های روانشناختی متعددی در دوران تحصیل مواجه هستند که می‌تواند بر سلامت روان، عملکرد تحصیلی، و بهزیستی کلی آن‌ها تأثیر عمیقی بگذارد (مولر^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). این چالش‌ها شامل فشارهای ناشی از انتظارات تحصیلی، تغییرات هویتی، نیاز به سازگاری با محیط‌های جدید، و تأثیر عوامل اجتماعی-فرهنگی مرتبط با جنسیت است که به‌ویژه در دوران گذار از نوجوانی به بزرگسالی شدت می‌یابد (خوش‌گفتار و همکاران، ۲۰۲۳). دانشجویان دختر ممکن است به دلیل نقش‌های جنسیتی و فشارهای اجتماعی مضاعف، مانند انتظارات خانوادگی یا تبعیض‌های جنسیتی در محیط‌های آموزشی، با استرس‌های بیشتری مواجه شوند (نظیر و اوزچیچک^۲، ۲۰۲۳). به‌عنوان مثال، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که تعارضات خانوادگی و استرس‌های مرتبط با همه‌گیری کرونا می‌توانند امنیت روانشناختی دانشجویان را تحت تأثیر قرار دهند، که این موضوع به‌ویژه در میان دانشجویان دختر به دلیل فشارهای اجتماعی-جنسیتی برجسته‌تر است (گراوند و حاتمی‌نژاد، ۱۴۰۳؛ یآوری‌مقدم و همکاران، ۱۴۰۲؛ صالحی و همکاران، ۱۴۰۰). این شرایط، ضرورت توجه به عوامل محافظت‌کننده روانشناختی را در این گروه برجسته می‌کند. یکی از این عوامل، انعطاف‌پذیری روانشناختی^۳ است که به توانایی فرد در سازگاری انعطاف‌پذیر با تغییرات، مدیریت مؤثر هیجانات منفی، و پیگیری اهداف ارزشمند در مواجهه با موانع اشاره دارد (حسینیان و همکاران، ۱۴۰۱؛ هیلیکاری^۴). انعطاف‌پذیری روانشناختی به‌عنوان یک سازه کلیدی در روانشناسی مثبت‌گرا، به دانشجویان امکان می‌دهد تا در برابر استرس‌های محیطی مقاومت کرده و بهزیستی روانشناختی خود را حفظ کنند (پارکر^۵ و همکاران، ۲۰۲۴؛ اصل‌دهقان و همکاران، ۱۳۹۷). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که انعطاف‌پذیری روانشناختی با کاهش نشانه‌های اضطراب، افسردگی، کمال‌گرایی و فرسودگی تحصیلی در دانشجویان رابطه مثبت دارد (هیلیکاری و همکاران، ۲۰۲۲؛ معمارزاده و همکاران، ۱۴۰۴؛ کوه‌بومی و همکاران، ۱۳۹۹). به‌عنوان مثال، مطالعه معمارزاده و همکاران (۱۴۰۴) نشان داد که انعطاف‌پذیری روانشناختی با کاهش نشخوار فکری در دانشجویان دختر رابطه معناداری دارد. با توجه به نقش محوری این متغیر در سلامت روان و موفقیت دانشجویان دختر، بررسی عوامل مرتبط با آن، به‌ویژه در زمینه‌های معنوی و روانشناختی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

یکی دیگر از متغیرهایی که به نظر می‌رسد با انعطاف‌پذیری روانشناختی در ارتباط باشد، هوش معنوی است. هوش معنوی به توانایی فرد در یافتن معنا و هدف در زندگی، برقراری ارتباط با ارزش‌های عمیق وجودی، و بهره‌گیری از منابع معنوی برای مقابله با چالش‌ها و حل مسائل اشاره دارد (پینتو و همکاران، ۲۰۲۳). این سازه، که شامل مؤلفه‌هایی نظیر آگاهی متعالی، تولید معنا، و استفاده از معنویت در مواجهه با مشکلات است، به‌عنوان یک منبع روانشناختی برای تقویت سلامت روان شناخته شده است (جیانونه و کاپلین^۶، ۲۰۲۰). از دیدگاه نظری، هوش معنوی می‌تواند با تقویت خودآگاهی، ایجاد چارچوبی معنادار برای تفسیر تجربیات زندگی، و افزایش ظرفیت پذیرش تجربیات دشوار، به بهبود انعطاف‌پذیری روانشناختی کمک کند (پینتو و همکاران، ۲۰۲۴). پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که هوش معنوی با افزایش تاب‌آوری، کاهش استرس، و بهبود بهزیستی روانشناختی در دانشجویان رابطه مثبت دارد (جیانونه و کاپلین، ۲۰۲۰؛ میکائیلی و حاتمی‌نژاد، ۱۴۰۲؛ جاس و پندی^۸، ۲۰۲۲). به‌عنوان مثال، مطالعه میکائیلی و حاتمی‌نژاد (۱۴۰۲) نشان داد که هوش معنوی با افزایش تاب‌آوری روانشناختی و شادکامی در دانشجویان دانشگاه لرستان رابطه معناداری دارد. همچنین، مطالعه‌ای توسط پینتو و همکاران (۲۰۲۴) نشان داد که دانشجویان با سطوح بالاتر هوش معنوی، توانایی بیشتری در مدیریت استرس‌های تحصیلی و انطباق با تغییرات محیطی از خود نشان می‌دهند. علاوه بر این، هوش معنوی می‌تواند به دانشجویان کمک کند تا با ایجاد معنا در مواجهه با چالش‌ها، انعطاف‌پذیری بیشتری در برابر فشارهای روانی از خود نشان دهند.

1. Müller
2. Nazir and Özçiçek
3. Psychological Flexibility
4. Hailikari
5. Parker
6. Pinto
7. Giannone, D., & Kaplin
8. Jos & Pandey

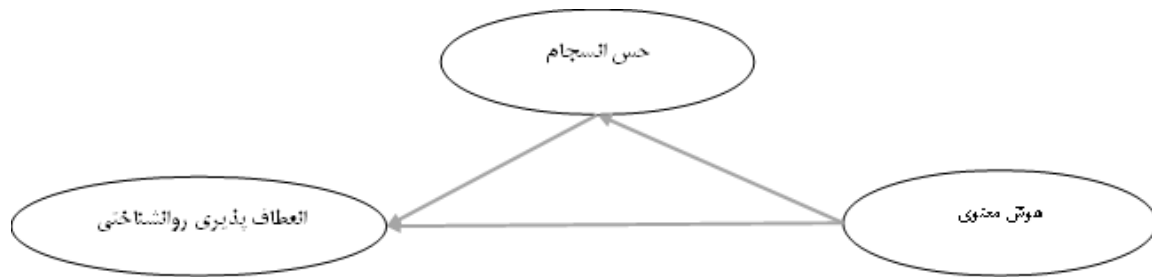
که این موضوع به‌ویژه در میان دانشجویان دختر که ممکن است با فشارهای اجتماعی-جنسیتی مواجه باشند، اهمیت دارد (انور و رانا، ۲۰۲۴) با این حال، رابطه مستقیم و غیرمستقیم هوش معنوی با انعطاف‌پذیری روانشناختی، به‌ویژه در میان دانشجویان دختر، همچنان نیازمند بررسی‌های دقیق‌تر است.

متغیر دیگری که به نظر می‌رسد با انعطاف‌پذیری روانشناختی مرتبط باشد، حس انسجام است. حس انسجام، که توسط آنتونوسکی^۲ (۱۹۸۷) در چارچوب نظریه سلامت‌زایی معرفی شد، به درک فرد از جهان به‌عنوان قابل‌فهم، قابل‌مدیریت، و معنادار اشاره دارد. این سازه از سه مؤلفه تشکیل شده است: درک‌پذیری (جهان به‌عنوان قابل‌پیش‌بینی)، مدیریت‌پذیری (اعتقاد به وجود منابع کافی برای مقابله با چالش‌ها)، و معناداری (باور به ارزشمند بودن تلاش برای مواجهه با مشکلات). حس انسجام به‌عنوان یک منبع روانشناختی، نقش مهمی در افزایش تاب‌آوری، کاهش استرس، و حفظ سلامت روان ایفا می‌کند (میتلمارک^۳، ۲۰۲۲). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که حس انسجام با کاهش نشانه‌های روانشناختی منفی، مانند اضطراب و افسردگی، و افزایش بهزیستی در دانشجویان رابطه مثبت دارد (نوروزی‌همایون و همکاران، ۱۴۰۳). به‌عنوان مثال، مطالعه حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۲) نشان داد که حس انسجام با کاهش آمادگی برای مصرف مواد در دانشجویان از طریق تنظیم هیجانی رابطه دارد. همچنین، مطالعه نوروزی-همایون و همکاران (۱۴۰۳) نشان داد که حس انسجام از طریق راهبردهای تنظیم‌شناختی-هیجانی تطبیقی، تاب‌آوری را در افراد تقویت می‌کند. این یافته‌ها حاکی از آن است که حس انسجام می‌تواند به‌عنوان یک مکانیسم کلیدی در تقویت انعطاف‌پذیری روانشناختی عمل کند، زیرا به افراد کمک می‌کند تا با درک بهتر از محیط و منابع خود، به‌صورت مؤثرتری با چالش‌ها مقابله کنند. با توجه به نقش بالقوه حس انسجام به‌عنوان یک متغیر میانجی در رابطه بین منابع روانشناختی (مانند هوش معنوی) و پیامدهای مثبت (مانند انعطاف‌پذیری روانشناختی)، بررسی آن در مدل‌های ساختاری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

با توجه به اهمیت انعطاف‌پذیری روانشناختی در بهبود سلامت روان و عملکرد تحصیلی دانشجویان دختر، و نقش احتمالی هوش معنوی و حس انسجام در تقویت این سازه، انجام پژوهش‌هایی که روابط ساختاری بین این متغیرها را بررسی کنند، از ضرورت برخوردار است. مرور پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که اگرچه مطالعاتی به بررسی جداگانه این متغیرها پرداخته‌اند، تحقیقات محدودی به‌طور خاص به رابطه سه‌گانه هوش معنوی، حس انسجام، و انعطاف‌پذیری روانشناختی در جامعه دانشجویان دختر توجه کرده‌اند. این خلأ پژوهشی به‌ویژه با توجه به تفاوت‌های جنسیتی در تجربه‌های روانشناختی و نیازهای خاص این گروه اهمیت بیشتری می‌یابد. به‌عنوان مثال، مطالعه گراوند و همکاران (۱۴۰۳) نشان داد که عوامل روانشناختی مانند استرس و تعارضات خانوادگی می‌توانند بر سلامت روان دانشجویان تأثیر بگذارند، که این موضوع ضرورت توجه به متغیرهای محافظت‌کننده مانند حس انسجام و هوش معنوی را برجسته می‌کند. علاوه بر این، نقش میانجی حس انسجام در تبیین رابطه بین هوش معنوی و انعطاف‌پذیری روانشناختی کمتر مورد بررسی قرار گرفته است، که این موضوع می‌تواند به درک عمیق‌تری از مکانیسم‌های روانشناختی مؤثر بر سلامت روان منجر شود. پژوهش حاضر با هدف بررسی مدل ساختاری روابط بین هوش معنوی، حس انسجام، و انعطاف‌پذیری روانشناختی در دانشجویان دختر طراحی شده است. این مطالعه می‌کوشد با استفاده از رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری، سهم حس انسجام را به‌عنوان متغیر میانجی در

این رابطه تبیین کند. انتظار می‌رود یافته‌های این پژوهش به غنی‌سازی ادبیات روانشناسی مثبت‌گرا، ارائه راهکارهای عملی برای حمایت از سلامت روان دانشجویان دختر، و توسعه مداخلات مبتنی بر معنویت و انسجام روانشناختی کمک کند. شکل ۱ مدل مفهومی پژوهش حاضر را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش

روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی و در قالب مدل‌سازی معادلات ساختاری می‌باشد. جامعه‌ی آماری این مطالعه را دانشجویان دختر دانشگاه الزهرا در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ تشکیل می‌دهند. به منظور تعیین حجم نمونه، از قاعده‌ی سرانگشتی کلاین (۲۰۱۵) استفاده شد که بر اساس آن، برای هر متغیر مشاهده‌شده بین ۱۰ تا ۲۰ نمونه لازم است. همچنین، با توجه به این که حداقل حجم نمونه‌ی مورد نیاز برای تحلیل از روش معادلات ساختاری، ۲۰۰ نفر توصیه شده است (کلاین، ۲۰۱۵)، با در نظر گرفتن احتمال ریزش نمونه و افزایش قابلیت تعمیم نتایج، تعداد ۲۴۰ نفر به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد. روش نمونه‌گیری مورد استفاده در این پژوهش، نمونه‌گیری در دسترس بود و ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌های هوش معنوی، انعطاف‌پذیری روان‌شناختی و حس انسجام بود که از طریق سامانه‌های آنلاین و به صورت مجازی بین شرکت‌کنندگان توزیع گردید. ملاک‌های ورود به مطالعه شامل دانشجو بودن در دانشگاه الزهرا و اعلام رضایت آگاهانه جهت شرکت در پژوهش بود. معیار خروج نیز عدم تکمیل کامل پرسشنامه تعریف شد. برای رعایت ملاحظات اخلاقی، در صفحه‌ی آغازین پرسشنامه، هدف از انجام پژوهش به طور شفاف توضیح داده شد و به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که کلیه‌ی اطلاعات آنان محرمانه باقی خواهد ماند و تنها در راستای اهداف علمی پژوهش مورد استفاده قرار خواهد گرفت. جهت تحلیل داده‌ها، در مرحله‌ی توصیفی از آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر استفاده شد. برای تحلیل روابط دوجه‌دوی بین متغیرهای پژوهش، از آزمون همبستگی پیرسون با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ بهره گرفته شد. همچنین جهت آزمون مدل مفهومی پژوهش و ارزیابی برازش آن، از مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار AMOS نسخه ۲۴ استفاده گردید.

ابزار

پرسش‌نامه هوش معنوی^۱: این پرسش‌نامه توسط کینگ آدر سال ۲۰۰۸ طراحی و ساخته شد و دارای ۲۴ گویه و چهار خرده‌مقیاس شامل: ۱. تفکر وجودی انتقادی، ۲. ایجاد معنای شخصی، ۳. آگاهی متعالی و ۴. گسترش حالت هشیاری است. سؤالات مربوط به هر خرده‌مقیاس عبارت‌اند از: تفکر وجودی انتقادی: ۱، ۳، ۵، ۹، ۱۳، ۱۷، ۲۱، تولید معنای شخصی: ۷، ۱۱، ۱۵، ۱۹، ۲۳، آگاهی متعالی: ۲، ۶، ۱۰، ۱۴، ۱۸، ۲۰، ۲۲، بسط حالت هوشیاری: ۴، ۸، ۱۲، ۱۶، ۲۴. نمره‌گذاری این مقیاس از نوع لیکرت پنج درجه‌ای (از کاملاً درست ۵ نمره تا کاملاً نادرست ۱ نمره) است (کینگ، ۲۰۰۸). در نتیجه حداقل و حداکثر نمره به دست آمده به ترتیب در زیرمقیاس‌های تفکر وجودی انتقادی ۷-۳۵، تولید معنای شخصی ۵-۲۵، آگاهی متعالی ۷-۳۵، بسط حالت هوشیاری ۵-۲۵ و در نهایت کل مقیاس هوش معنوی ۲۴-۱۲۰ است. کسب نمره بالا در این مقیاس و هر یک از مؤلفه‌های آن به این معنا است که فرد از ظرفیت و بهره هوشی خود در جهت درک مفاهیم معنوی و فرا مادی استفاده بهتری کرده و همچنین در هر یک از حیطه‌های تفکر انتقادی نسبت به مفاهیم فلسفی و وجودی، ایجاد اهداف، ارزش‌ها و معانی خاص زندگی خود، شناخت ماهیت یکپارچه شخصیت خود و دیگران و جهان هستی، توجه و آگاهی و حضور در لحظه عملکرد بهتری نسبت به سایر افراد دارند. کینگ (۲۰۰۸)، پایایی کلی این مقیاس را در یک نمونه ۶۱۹ نفری به کمک ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ و پایایی از طریق تصنیف را ۰/۸۴ گزارش کرد (کینگ، ۲۰۰۸). همچنین، در ایران رقیبی و همکاران ضریب آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه را ۰/۸۹ محاسبه

1. Spiritual Intelligence Self-Report Inventory; SISRI

2. King

کردند (معلمی و همکاران، ۱۳۸۹). در پژوهش حاضر نیز مقدار آلفای کرونباخ این پرسش نامه برای کل هوش معنوی ۰/۸۶ محاسبه شده است.

پرسشنامه چندبعدی انعطاف پذیری شناختی^۱: این پرسشنامه توسط رولفس^۲ و همکاران (۲۰۱۸) ساخته شد و دارای ۶۰ سوال بوده که هدف آن ارزیابی انعطاف پذیری شناختی و عدم انعطاف پذیری می باشد. شیوه نمره گذاری این پرسشنامه بر روی طیف لیکرت شش گزینه ای لیکرت از هرگز تا همیشه قرار دارد. این پرسشنامه از ۱۲ خرده مقیاس تشکیل شده است که بعد انعطاف پذیری روانشناختی شامل شش خرده مقیاس است که عبارتند از: (پذیرش، آگاهی از لحظه حال، خود بعنوان زمینه، همجوشی زدایی، ارزش ها و عمل متعهدانه). و بعد عدم انعطاف پذیری، شش خرده مقیاس (اجتناب تجربه ای، عدم تماس با لحظه حال، خود بعنوان محتوا، همجوشی، عدم تماس با ارزش ها و بی عملی)، را شامل می شود. رولفس و همکاران در نتایج خود آلفای کرونباخ ۰/۸۷ تا ۰/۹۷ را برای ۱۲ خرده مقیاس گزارش کرده اند. همچنین نتایج تحلیل عاملی و شاخص های AVE بزرگتر از ۰/۵ و CR بزرگتر از ۰/۷ نشان دهنده این است که مقیاس از روایی و قابلیت اعتماد خوبی برخوردار است. این پرسشنامه در ایران توسط آزادفر و عبداللهی (۲۰۲۲)، بر روی نمونه ۳۰۷ نفری اجرا و هنجاریابی شده است. در پژوهش حاضر پایایی با ضریب آلفای کرونباخ برای انعطاف پذیری شناختی ۰/۸۱ محاسبه شده است.

پرسشنامه حس انسجام نسخه کوتاه شده^۳: پرسشنامه حس انسجام توسط انتونسکی (۱۹۸۷) ساخته و تدوین شده، در ابتدا این ابزار ۲۹ سؤال بوده است که دارای سه خرده مقیاس؛ ادراک پذیری، معنی داری و کنترل پذیری است، نسخه کوتاه شده آن به ۱۳ سؤال کاهش پیدا کرده است و ادراک پذیری (۲-۶-۸-۹)، معنی داری (۴-۷-۱۱-۱۲) و کنترل پذیری (۱-۳-۵-۱۰-۱۳) را شامل می شود، نمره گذاری از طریق طیف لیکرت هفت درجه ای تدوین شده است که کمترین نمره ۱۳ و بیشترین نمره ۹۱ است که به ترتیب نشان دهنده کمترین و بیشترین مقدار حس انسجام است (انتونسکی، ۱۹۹۳). در مطالعات گذشته آلفای کرونباخ حس انسجام از مقدار ۰/۷۰ تا ۰/۹۲ تأیید شده است (روحانی و همکاران، ۲۰۱۰). همچنین اعتبار درونی سازه در مطالعات متعددی از مقدار ۰/۸۲ تا ۰/۸۶ گزارش شده است (نریمانی و عینی، ۱۴۰۰). نسخه هنجاریابی شده در ایران روی دانشجویان انجام شده است که به ترتیب روی پسر و دختر آلفای کرونباخ ۰/۷۵ و ۰/۷۸ محاسبه شده است (محمدزاده، پورشریفی و علیپور، ۲۰۱۰)؛ در مطالعه ای حاضر ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمده است.

یافته ها

میانگین (انحراف معیار) سن ۲۲/۷۱ (۲/۳۳) سال بود؛ مجموع آن ها ۲۴۰ نفر دانشجوی دختر (۱۰۰ درصد) که در پژوهش شرکت داشتند. همچنین ۱۴۸ نفر از شرکت کنندگان (۶۱/۷ درصد) دانشجوی کارشناسی، ۵۰ نفر از شرکت کنندگان (۲۰/۸ درصد) دانشجوی کارشناسی ارشد و ۴۲ نفر (۱۷/۵ درصد) دانشجوی دکتری تخصصی بودند. آماره های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۱ ارائه شده اند.

جدول ۱. آماره های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی
هوش معنوی	۷۷/۲۱	۲۱/۳۹	۰/۶۲	-۱/۵۴
حس انسجام	۵۳/۶۸	۱۶/۲۲	۱/۱۹	۰/۷۹
انعطاف پذیری روان شناختی	۸۳/۱۹	۲۴/۴۹	۱/۸۸	۰/۶۷

در جدول فوق میانگین و انحراف استاندارد نمرات متغیرهای پژوهش ارائه شده است. همچنین ستون های بعدی به کجی و کشیدگی متغیرها جهت نرمال بودن داده ها آمده است. همان طور که مشاهده می شود شاخص های کجی و کشیدگی متغیرهای

1. Multidimensional Psychological Flexibility Inventory (MPFI)
2. Rolffs
3. Sense of Coherence 13 scale (SOC)

پژوهش بین ۲- الی ۲+ قرار دارند که حاکی از نرمال بودن توزیع متغیرها و مناسب بودن آن‌ها جهت انجام تحلیل مدل‌سازی معادلات ساختاری است. پیش از تحلیل داده‌ها، مفروضات مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد بررسی قرار گرفت؛ در راستای همین جهت نرمال بودن توزیع متغیرها از طریق آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۱ استفاده شد که نتایج نشان‌دهنده‌ی توزیع نرمال متغیر-های پژوهش بودند ($p > 0/05$). با توجه به اینکه زیربنای مدل‌سازی معادلات ساختاری مبتنی بر ماتریس همبستگی نمونه است، در جدول ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳
۱- هوش معنوی	۱		
۲- حس انسجام	۰/۵۷**	۱	
۳- انعطاف پذیری روان‌شناختی	۰/۶۷**	۰/۶۲**	۱

** $p < 0/01$

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که بین تمامی متغیرهای پژوهش همبستگی معنادار وجود دارد. جهت بررسی مفروضه‌ی عدم وجود خودهمبستگی در خطای پژوهش، از آماره‌ی دوربین-واتسون^۲ استفاده شد که مقدار ۲/۱۱ به دست آمد؛ از آنجا که مقدار محاسبه‌شده در بازه‌ی ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد می‌توان اعلام داشت که مفروضه‌ی عدم وجود خودهمبستگی تأیید شده است. همچنین مفروضه‌ی هم خطی برای متغیر برون‌زای پژوهش با استفاده از ضریب تحمل^۳ و عامل تورم واریانس^۴ بررسی شد. نتایج نشان داد که مفروضه‌ی هم خطی تأیید شده است؛ زیرا مقدار ضریب تحمل در تمامی متغیرها به ۱ نزدیک بوده و مقادیر عامل تورم واریانس در همه‌ی آن‌ها از حد بحرانی ۲ کمتر بود. بررسی شاخص کفایت حجم نمونه^۵ (۰/۸۷) نشان‌دهنده‌ی برآورده شدن پیش‌فرض‌های لازم جهت مدل‌سازی معادلات ساختاری بود (بالن و لانگ^۶، ۱۹۹۲). جدول ۳ شاخص‌های برازش مدل پژوهش را نشان می‌دهد.

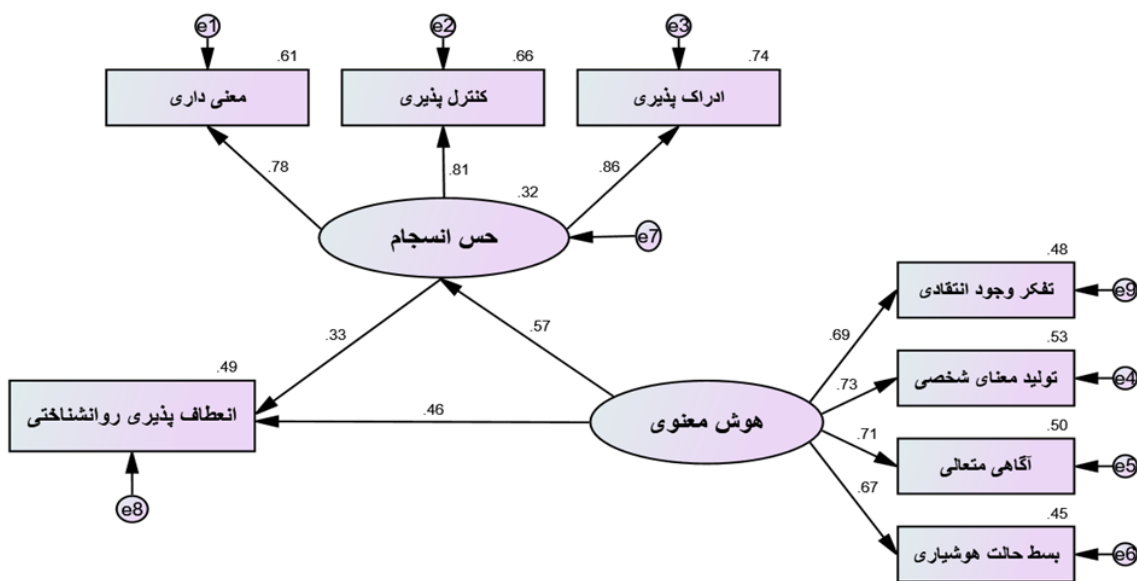
جدول ۳. شاخص‌های برازش مدل پژوهش

شاخص برازندگی	χ^2/df	CFI	NFI	IFI	RFI	TLI	RMSEA
مقادیر قابل قبول	< ۳	۰/۹۰ >	۰/۹۰ >	۰/۹۰ >	۰/۹۰ >	۰/۹۰ >	< ۰/۰۸
مقادیر محاسبه شده	۱/۶۴۲	۰/۹۹۱	۰/۹۷۷	۰/۹۹۱	۰/۹۶۴	۰/۹۸۶	۰/۰۴۱

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که بر اساس معیار هو و بنتلر^۷ (۱۹۹۹) مدل از برازش مطلوبی برخوردار است. ضرایب استاندارد مسیرهای مدل مفهومی در شکل ۲ نشان داده شده است.

1. Kolmogoro-Smirnov test
2. Durbin-Watson
3. Tolerance
4. Variance Inflation Factors (VIF)
5. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)
6. Bollen and Long
7. Hu & Bentler

شکل ۲. مدل نهایی پژوهش

جدول ۴ اثرات مستقیم میان متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۴. ضرایب استاندارد و غیراستاندارد متغیرهای پژوهش

نتیجه	P	C.R	SE	ضریب T	ضریب بتا	متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین
تائید	۰/۰۰۱**	۸/۵۱۶	۰/۰۷۴	۰/۶۳	۰/۵۷	حس انسجام	هوش معنوی
تائید	۰/۰۰۱**	۷/۳۷۰	۰/۰۸۹	۰/۶۵	۰/۴۶	انعطاف پذیری روان شناختی	هوش معنوی
تائید	۰/۰۰۱**	۵/۸۵۷	۰/۰۷۳	۰/۴۳	۰/۳۳	انعطاف پذیری روان شناختی	حس انسجام

** $p < 0.01$

همان گونه که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود ضرایب مسیر مربوط به اثر متغیرهای پژوهش در سطح ۰/۰۵ معنادار است؛ در ادامه به منظور آزمون معناداری نقش واسطه‌ای حس انسجام در رابطه‌ی میان هوش معنوی با انعطاف پذیری روان شناختی دانشجویان از آزمون بوت استراپ^۱ با ۲۰۰۰ نمونه استفاده شد.

جدول ۵. نتایج آزمون بوت استراپ اثر غیرمستقیم مدل پژوهش

مسیر غیرمستقیم	اثر غیرمستقیم	حد بالا	حد پایین	سطح معناداری
هوش معنوی ← حس انسجام ← انعطاف پذیری روان شناختی	۰/۱۸۸	۰/۳۹۸	۰/۱۶۸	۰/۰۰۱**

** $p < 0.01$

بر اساس نتایج ارائه شده در جدول شماره ۵، با توجه به این که حدود بالایی و پایینی بازه‌ی اطمینان عبور از عدد صفر نداشته‌اند، می‌توان نتیجه گرفت که مسیر غیرمستقیم به طور معناداری تأیید شده است. این یافته نشان می‌دهد که حس انسجام به صورت جزئی (و نه کامل) نقش میانجی معناداری میان متغیرهای پیش‌بین و ملاک ایفا کرده است. به عبارت دیگر، هرچند حس انسجام توانسته بخشی از اثر متغیرهای پیش‌بین را بر متغیر ملاک انتقال دهد، اما این میانجی‌گری کامل نبوده و بخشی از اثر همچنان به صورت مستقیم باقی مانده است. همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که دو متغیر هوش معنوی و حس انسجام به طور مشترک توانسته‌اند ۴۹ درصد از واریانس انعطاف‌پذیری روان شناختی دانشجویان را تبیین کنند. این میزان از تبیین نشان‌دهنده‌ی اثرگذاری

نسبتاً بالای این دو متغیر بر سطح انعطاف‌پذیری روان‌شناختی دانشجویان بوده و اهمیت نقش عوامل روان‌شناختی و معنوی در سازگاری و انعطاف روانی دانشجویان دختر دانشگاه الزهرا را برجسته می‌سازد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی روابط ساختاری بین هوش معنوی، حس انسجام، و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی در دانشجویان دختر دانشگاه الزهرا انجام شد، با تأکید ویژه بر نقش میانجی حس انسجام در این رابطه. یافته‌ها نشان داد که هوش معنوی و حس انسجام به‌طور مشترک ۴۹ درصد از واریانس انعطاف‌پذیری روان‌شناختی را تبیین می‌کنند و حس انسجام به‌صورت جزئی نقش میانجی معناداری در رابطه بین هوش معنوی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی ایفا می‌کند. این نتایج بر اهمیت عوامل معنوی و روان‌شناختی در تقویت سازگاری و بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان دختر تأکید دارند. در راستای فرضیه اول، تحلیل‌ها نشان داد که هوش معنوی اثر مستقیم و معناداری بر حس انسجام دارد ($\beta=0.57, P<0.001$) این یافته با نتایج پژوهش میکائیلی و حاتمی‌نژاد (۱۴۰۲) که رابطه مثبت و معناداری بین هوش معنوی و تاب‌آوری روان‌شناختی در دانشجویان گزارش کردند، همخوانی دارد. همچنین، پینتو و همکاران (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای نشان دادند که هوش معنوی با تقویت آگاهی متعالی و ایجاد معنا در زندگی، به درک بهتر از تجارب و چالش‌ها کمک می‌کند، که این امر با مؤلفه‌های حس انسجام هم‌راستا است. با این حال، انور و رنا (۲۰۲۴) در پژوهشی گزارش کردند که تأثیر هوش معنوی بر متغیرهای روان‌شناختی ممکن است در برخی جوامع به دلیل تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی محدودتر باشد، که این موضوع با توجه به زمینه فرهنگی خاص پژوهش حاضر (دانشجویان دختر ایرانی) نیازمند بررسی بیشتر است. از منظر نظری، هوش معنوی با تقویت خودآگاهی و ایجاد چارچوبی معنادار برای تفسیر تجارب، به افراد امکان می‌دهد تا جهان را به‌عنوان قابل‌فهم، قابل‌مدیریت، و معنادار درک کنند (جیانونه و کاپلین، ۲۰۱۷). این ویژگی‌ها با مؤلفه‌های حس انسجام، به‌ویژه درک‌پذیری و معناداری، هم‌پوشانی دارند و توضیح می‌دهند که چرا هوش معنوی می‌تواند حس انسجام را در دانشجویان دختر تقویت کند. به‌عبارت دیگر، هوش معنوی به‌عنوان یک منبع روان‌شناختی، با ایجاد پیوند بین ارزش‌های وجودی و تجارب روزمره، به دانشجویان کمک می‌کند تا با چالش‌های محیطی و اجتماعی-جنسیتی با انسجام بیشتری مواجه شوند.

یافته‌ی دیگری که باید به آن اشاره کرد این است که هوش معنوی اثر مستقیم و معناداری بر انعطاف‌پذیری روان‌شناختی دارد ($B=0.46, P<0.001$) این نتیجه با یافته‌های خوشگفتار و همکاران (۱۴۰۲) که نشان دادند انعطاف‌پذیری روان‌شناختی با کاهش فرسودگی تحصیلی در دانشجویان آموزش مجازی رابطه مثبت دارد، همسو است. همچنین، پینتو و همکاران (۲۰۲۳) گزارش کردند که هوش معنوی با تقویت توانایی افراد در یافتن معنا و پذیرش تجارب دشوار، به بهبود انعطاف‌پذیری روان‌شناختی کمک می‌کند. با این حال، مطالعه هیلیکری و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که تأثیر هوش معنوی بر انعطاف‌پذیری روان‌شناختی ممکن است تحت تأثیر عوامل محیطی مانند حمایت اجتماعی یا فشارهای تحصیلی باشد، که این موضوع در پژوهش حاضر به‌طور مستقیم بررسی نشد و می‌تواند به‌عنوان یک متغیر تعدیل‌کننده در مطالعات آینده مدنظر قرار گیرد. از دیدگاه نظری، هوش معنوی با تقویت مؤلفه‌هایی نظیر آگاهی متعالی و تولید معنا، به دانشجویان امکان می‌دهد تا با پذیرش هیجانات منفی و پیگیری اهداف ارزشمند، انعطاف‌پذیری بیشتری در برابر استرس‌های تحصیلی و اجتماعی نشان دهند (پینتو و همکاران، ۲۰۲۴). این سازه با کاهش همجوشی با افکار منفی و تقویت عمل متعهدانه، که از مؤلفه‌های کلیدی انعطاف‌پذیری روان‌شناختی هستند، به دانشجویان دختر کمک می‌کند تا با فشارهای ناشی از انتظارات خانوادگی، نقش‌های جنسیتی، نشخوار فکری و چالش‌های تحصیلی بهتر کنار بیایند. این تأثیر به‌ویژه در جامعه دانشجویان دختر که ممکن است با فشارهای اجتماعی-فرهنگی مضاعف مواجه باشند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (معمارزاده و همکاران، ۱۴۰۴).

یافته‌ها نشان دادند که حس انسجام اثر مستقیم و معناداری بر انعطاف‌پذیری روان‌شناختی دانشجویان دارد ($B=0.33, P<0.001$). این نتیجه با پژوهش نوروزی‌همایون و همکاران (۱۴۰۳) که نشان دادند حس انسجام از طریق راهبردهای تنظیم‌شناختی-هیجانی تطبیقی به تقویت تاب‌آوری کمک می‌کند، همخوانی دارد. همچنین، حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۲) گزارش کردند که حس انسجام با کاهش آمادگی برای مصرف مواد از طریق تنظیم هیجانی رابطه دارد، که نشان‌دهنده نقش محوری این سازه در بهبود پیامدهای روان‌شناختی است. با این حال، میتلمارک (۲۰۲۲) در پژوهشی اشاره کرد که تأثیر حس انسجام در شرایط استرس‌زای شدید، مانند

بحران های اجتماعی یا اقتصادی، ممکن است کاهش یابد، که این موضوع با توجه به شرایط نسبتاً باثبات شرکت کنندگان پژوهش حاضر کمتر مشاهده شد. از منظر نظری، حس انسجام با تقویت درک پذیری (جهان به عنوان قابل پیش بینی)، مدیریت پذیری (اعتقاد به وجود منابع کافی)، و معناداری (باور به ارزشمند بودن تلاش)، به دانشجویان کمک می کند تا با چالش های محیطی به صورت مؤثرتری مقابله کنند (آنتونوسکی، ۱۹۸۷). این ویژگی ها با مؤلفه های انعطاف پذیری روان شناختی، مانند پذیرش، آگاهی از لحظه حال، و عمل متعهدانه، همراستا هستند و توضیح می دهند که چرا حس انسجام می تواند به عنوان یک مکانیسم کلیدی در بهبود انعطاف پذیری روان شناختی عمل کند. به ویژه، حس انسجام با تقویت باور به قابلیت مدیریت چالش ها، به دانشجویان دختر امکان می دهد تا در مواجهه با فشارهای تحصیلی و اجتماعی-جنسیتی، انعطاف پذیری بیشتری از خود نشان دهند.

مدل پژوهش حاضر توانست ۴۹ درصد از واریانس انعطاف پذیری روان شناختی را تبیین کند، که نشان دهنده اثرگذاری قابل توجه هوش معنوی و حس انسجام بر این سازه است. این میزان تبیین، اهمیت عوامل معنوی و روان شناختی را در بهبود سلامت روان و سازگاری دانشجویان دختر برجسته می کند. با این حال، پژوهش حاضر با محدودیت هایی مواجه بود. نخست، استفاده از ابزارهای خودگزارشی ممکن است تحت تأثیر سوگیری های پاسخ دهی، مانند تمایل به ارائه پاسخ های مطلوب اجتماعی، قرار گرفته باشد. دوم، روش نمونه گیری در دسترس، تعمیم پذیری یافته ها به سایر گروه های دانشجویی، به ویژه دانشجویان پسر یا دانشجویان دانشگاه های دیگر، را محدود می کند. سوم، تمرکز بر دانشجویان یک دانشگاه خاص (دانشگاه الزهرا) ممکن است تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی خاص این محیط را برجسته کرده باشد. برای رفع این محدودیت ها، پیشنهاد می شود پژوهش های آینده از روش های نمونه گیری تصادفی و نمونه های متنوع تر استفاده کنند. همچنین، انجام مطالعات کیفی، مانند مصاحبه های نیمه ساختارمند یا گروه های کانونی، می تواند به درک عمیق تر مکانیسم های زیربنایی انعطاف پذیری روان شناختی، به ویژه در زمینه های معنوی و انسجام روان شناختی، کمک کند. علاوه بر این، مطالعات طولی می تواند تغییرات این متغیرها را در طول زمان بررسی کرده و روابط علی بین آن ها را روشن تر کنند. از منظر کاربردی، یافته های این پژوهش می تواند مبنایی برای طراحی مداخلات روان شناختی مبتنی بر معنویت و تقویت حس انسجام باشند. به عنوان مثال، کارگاه های آموزشی متمرکز بر تقویت هوش معنوی (مانند تمرین های تأمل در معنا و ارزش های زندگی) و حس انسجام (مانند آموزش مهارت های مدیریت استرس و حل مسئله) می تواند به بهبود انعطاف پذیری روان شناختی دانشجویان دختر کمک کنند. این مداخلات به ویژه برای دانشجویانی که با فشارهای اجتماعی-جنسیتی یا چالش های تحصیلی مواجه هستند، مفید خواهند بود. در نهایت، یافته های این پژوهش بر ضرورت توجه به منابع روان شناختی و معنوی در حمایت از سلامت روان دانشجویان دختر تأکید دارند و می توانند به غنی سازی ادبیات روان شناسی مثبت گرا و توسعه سیاست های آموزشی و مشاوره ای در دانشگاه ها کمک کنند.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در نگارش مقاله مشارکت یکسان داشته اند.

تعارض منافع

بر اساس اظهارات نویسندگان، این مقاله تعارض منافی ندارد.

حامی مالی

بنابر اظهارات نویسندگان این پژوهش هیچگونه حامی مالی ندارد.

سپاسگزاری

از تمامی مشارکت کنندگان در این پژوهش سپاسگزاری می شود.

منابع

- عسل دهقان، ف.، رضاییان فرجی، ح.، و حسینیان، س. (۱۳۹۷). نقش انعطاف‌پذیری خانواده و تمایز یافتگی مادران در خودکارآمدی نوجوانان. *فصلنامه فرهنگی - آموزشی زنان و خانواده*، ۱۳(۴۵)، ۵۵-۷۳.
- https://cwfs.ihu.ac.ir/article_204430_0173dda48f07f443ebf0bea7099ea5b0.pdf
- گراوند، ه.، و حاتمی نژاد، م. (۱۴۰۳). ارائه مدل ساختاری امنیت روانی بر اساس تعارض والد- فرزند و خود متمایزسازی با توجه به نقش میانجی استرس کرونا در دانشجویان. *سبک زندگی اسلامی با تمرکز بر سلامت*، ۸(۴)، ۶۳۹-۶۵۵.
- https://www.islamiilife.com/article_214772_fa02a3a389305b5e84071439c652e309.pdf
- حاتمی نژاد، م.، میردیریکوند، ف.، و سپهوندی، م. (۱۴۰۲). روابط ساختاری حساسیت به اضطراب و حس انسجام با آمادگی برای استفاده از مواد در دانشجویان: نقش میانجی دشواری در تنظیم هیجان [تحقیق]. *پژوهش در اعتیاد*، ۱۷(۷۰)، ۱۴۹-۱۷۴.
- <https://doi.org/10.61186/etiadjohi.17.70.149>
- حسینیان، س.، نوری پور، ر.، سلیمانی، ا.، عبدالمهی، ا.، و ایلانلو، ه. (۱۴۰۱). اثربخشی ذهن‌آگاهی بر انعطاف‌پذیری و تعاملات والد-کودک در مادران کودکان مبتلا به اختلال نقص توجه/بیش‌فعالی. *توانمندسازی کودکان استثنایی*، ۱۳(۱)، ۷۹-۹۰.
- <https://doi.org/10.22034/ceciranj.2022.297703.1571>
- کوه‌بومی، ز.، غماری، م.، و حسینیان، س. (۱۳۹۸). پیش‌بینی خشونت خانگی علیه زنان در دوران قرنطینه کرونا بر اساس انعطاف‌پذیری شناختی: نقش میانجی تاب‌آوری. *مجله روانشناسی خانواده ایران*، ۷(۲)، ۳۳-۴۶.
- <https://doi.org/10.22034/ijfp.2021.245578>
- محمدزاده، ا.، پورشارفی، ح.، و علی‌پور، ا. (۱۳۸۸). اعتبارسنجی مقیاس ۱۳ ماده‌ای حس انسجام (SOC) در نمونه ایرانی. *پروسیژا - علوم اجتماعی و رفتاری*، ۵، ۱۴۵۱-۱۴۵۵.
- <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.306>
- میکائیلی، ن.، و حاتمی نژاد، م. (۱۴۰۲). بررسی رابطه بین هوش معنوی و تاب‌آوری روانی و شادی در دانشجویان دانشگاه لرستان. *تحقیقات جدید در مطالعات انسانی اسلامی*، ۲(۴)، ۱۱۷-۱۲۷.
- <https://doi.org/10.22034/api.2024.710223>
- معلمی، س. (۱۳۸۸). درباره رابطه بین سلامت روان، هوش معنوی و نگرش‌های ناکارآمد در دانشجویان دانشگاه سیستان و بلوچستان، جنوب شرق ایران. *مجله اصول سلامت روان*، ۱۲(۴۸)، ۹-۷۰۲.
- <https://doi.org/10.22038/jfmh.2010.1033>
- نریمانی، م.، و عینی، س. (۱۳۹۹). مدل علی اضطراب کرونا در سالمندان بر اساس استرس ادراک شده و حس انسجام: نقش میانجی حمایت اجتماعی ادراک شده. *روانشناسی سالمندی*، ۷(۱)، ۲۷-۱۳.
- <https://doi.org/10.22126/jap.2021.6043.1494>
- نوروزی همایون، م.، صادقی، م.، صدیقی، م.، و حاتمی نژاد، م. (۱۴۰۲). رابطه بین حس انسجام و حمایت اجتماعی ادراک شده با تاب‌آوری: نقش میانجی استراتژی‌های تنظیم شناختی-هیجانی سازگار در سالمندان. *روانشناسی سالمندی*، ۱۰(۴)، ۴۲۷-۴۰۵.
- <https://doi.org/10.22126/jap.2025.11026.1801>
- روحانی، س.، خانجاری، س.، عابدی، ح.، اسکوتی، ف.، و لنگیوس-اکلف، آ. (۱۳۸۸). شاخص سلامت، مقیاس حس انسجام، مقیاس مقابله مذهبی مختصر و مقیاس دیدگاه معنوی: ویژگی‌های روان‌سنجی. *مجله پرستاری پیشرفته*، ۶۶(۱۲)، ۲۷۹۶-۲۸۰۶.
- <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2010.05409.x>
- صالحی، ح.، حسینیان، س.، و یزدی، س. م. (۱۳۹۹). رابطه بین انعطاف‌پذیری شناختی و ازدواج موفق: نقش میانجی تنظیم هیجانی شناختی [تحقیق]. *مجله روانشناسی رویش (RRJ)*، ۱۰(۸)، ۱۰۲-۹۳.
- <http://frooyesh.ir/article-1-2943-en.html>

معمارزاده، لیلا، عبداللهی، عباس و حسینیان، سیمین. (۱۴۰۴). بررسی روابط ساختاری کمال گرایی و نشخوار فکری زنان: نقش تعدیلگر انعطاف پذیری روان شناختی. *مطالعات روان شناختی* 21(3), 7-23.

<https://doi.org/10.22051/psy.2025.49123.3064>

یاوری مقدم، ف.، حسینیان، س.، امامی، ف. و آزاد، ن. (۱۴۰۱). نقش تعدیلگر انعطاف پذیری شناختی در رابطه بین استرس والدینی و خودکارآمدی مادرانه در پرورش فرزند. *مجله روانشناسی بالینی*، ۱۵(۴)، ۳۸-۲۹.

<https://doi.org/10.22075/jcp.2024.33031.2831>

References

- Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the mystery of health: How people manage stress and stay well*. San Francisco, 175.
- Antonovsky, A. (1993). The structure and properties of the sense of coherence scale. *Social Science & Medicine*, 36(6), 725-733. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(93\)90033-Z](https://doi.org/10.1016/0277-9536(93)90033-Z)
- Anwar, S., & Rana, H. (2024). Spiritual intelligence and psychological wellbeing of Pakistani University students. *Current Psychology*, 43(6), 5388-5395. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04717-8>
- Asl Dehqan, F., Rezaeian Faraji, H., & Hosseinian, S. (2019). The Role of Family Flexibility and Maternal Self-Differentiation in Adolescents' Self-Efficacy. *The Women and Families Cultural-Educational*, 13(45), 55-73. https://cwfs.ihu.ac.ir/article_204430_0173dda48f07f443ebf0bea7099ea5b0.pdf
- Azadfar, Z., Abdollahi, A., Patra, I., Chang, Y.-P., Alghazali, T., & Talib, S. G. (2022). The Iranian form of psychometric properties of the Multidimensional Psychological Flexibility Inventory. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 35(1), 32. <https://doi.org/10.1186/s41155-022-00236-w>
- Bollen, K. A., & Long, J. S. (1992). Tests for Structural Equation Models: Introduction. *Sociological Methods & Research*, 21(2), 123-131. <https://doi.org/10.1177/0049124192021002001>
- Garavand, H., & Hatami Nejad, M. (2025). Presenting the structural model of psychological security based on parent-child conflict and self-differentiation concerning the mediating role of corona stress in students. *Islamic lifestyle with a focus on health*, 8(4), 639-655. https://www.islamiilife.com/article_214772_fa02a3a389305b5e84071439c652e309.pdf
- Giannone, D. A., & Kaplin, D. (2017). How Does Spiritual Intelligence Relate to Mental Health in a Western Sample? *Journal of Humanistic Psychology*, 60(3), 400-417. <https://doi.org/10.1177/0022167817741041>
- Hailikari, T., Juha, N., & and Asikainen, H. (2022). The ability of psychological flexibility to predict study success and its relations to cognitive attributional strategies and academic emotions. *Educational Psychology*, 42(5), 626-643. <https://doi.org/10.1080/01443410.2022.2059652>
- Hatami Nejad, M., mirderikvand, f., & sepahvandi, m. (2024). Structural Relationships of Anxiety Sensitivity and Sense of Coherence with Readiness to Use Substances in College Students: The Mediating Role of Difficulty in Emotion Regulation [Research]. *Research on Addiction*, 17(70), 149-174. <https://doi.org/10.61186/etiadjohi.17.70.149>
- Hosseinian, S., Nooripour, R., Soleimani, E., Abdollahi, A., & Ilanloo, H. (2022). Effectiveness of mindfulness on flexibility and parent-child interactions in mothers of children with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder. *Empowering Exceptional Children*, 13(1), 79-90. <https://doi.org/10.22034/ceciranj.2022.297703.1571>
- Hu, L. t., & and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- King, D. B. (2009). Rethinking claims of spiritual intelligence: A definition, model, and measure. *Unpublished Master's Thesis, Trent University, Peterborough, Ontario, Canada*.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Guilford Publications. <https://books.google.com/books?id=t2CvEAAAQBAJ>
- Koohboomi, Z., Ghamari, M., & Hosseinian, S. (2020). Predicting domestic violence against women during coronavirus quarantine based on cognitive flexibility: The mediating role of resilience. *Iranian Journal of Family Psychology*, 7(2), 33-46. <https://doi.org/10.22034/ijfp.2021.245578>

- Mahammadzadeh, A., Poursharifi, H., & Alipour, A. (2010). Validation of Sense of Coherence (SOC) 13-item scale in Iranian sample. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5, 1451-1455. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.306>
- Memarzadeh, L., Abdollahi, A., & Hosseinian, S. (2025). Examining the structural relationships between perfectionism and rumination in women: The moderating role of psychological flexibility. *Psychological Studies*, 21(3), 7–23. <https://doi.org/10.22051/psy.2025.49123.3064>
- Mikaeili, N., & Hatami Nejad, M. (2024). Investigating the relationship between spiritual intelligence and psychological resilience and happiness in Lorestan University students. *New researches in Islamic humanities studies*, 2(4), 117-127. <https://doi.org/10.22034/api.2024.710223>
- moallem, s. (2010). On the relationship between mental health, spiritual intelligence and dysfunctional attitudes in students of Sistan and Baluchestan University, Southeast of Iran. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 12(48), 9-702. <https://doi.org/10.22038/jfmh.2010.1033>
- Müller, C., El-Ansari, K., & El Ansari, W. (2022). Cross-Sectional Analysis of Mental Health among University Students: Do Sex and Academic Level Matter? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(19), 12670. <https://www.mdpi.com/1660-4601/19/19/12670>
- Narimani, M., & Eyni, S. (2021). The Causal Model of Coronavirus Anxiety in the Elderly Based on Perceived Stress and Sense of Cohesion: The Mediating Role of Perceived Social Support. *Aging Psychology*, 7(1), 27-13. <https://doi.org/10.22126/jap.2021.6043.1494>
- Nazir, T., & Özçiçek, A. (2023). Adjustment challenges and coping strategies of Arab female international university students [Original Research]. *Frontiers in Psychology*, Volume 14 - 2023. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1125368>
- Noroozi Homayoon, M., Sadeghi, M., Sadri Damirchi, Esmaeil, & Hatami Nejad, M. (2024). The Relationship between Sense of Coherence and Perceived Social Support with Resilience: The Mediating Role of Adaptive Cognitive-Emotional Regulation Strategies in Older Adults. *Aging Psychology*, 10(4), 427-405. <https://doi.org/10.22126/jap.2025.11026.1801>
- Parker, S. F., Rogge, R. D., Drake, C. E., & Fogle, C. (2024). A fresh lens on psychological flexibility: Using network analysis and the Unified Flexibility and Mindfulness Model to uncover paths to wellbeing and distress. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 32, 100753. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2024.100753>
- Pinto, C. T., Lúcia, G., Sara, P., & and Nunes, R. (2024). Spiritual intelligence: a scoping review on the gateway to mental health. *Global Health Action*, 17(1), 2362310. <https://doi.org/10.1080/16549716.2024.2362310>
- Pinto, C. T., Veiga, F., Guedes, L. ú., Pinto, S., & Nunes, R. (2023). Models of spiritual intelligence interventions: A scoping review. *Nurse Education in Practice*, 73, 103829. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.nepr.2023.103829>
- Rohani, C., Khanjari, S., Abedi, H.-A., Oskouie, F., & Langius-Eklöf, A. (2010). Health index, sense of coherence scale, brief religious coping scale and spiritual perspective scale: psychometric properties. *Journal of Advanced Nursing*, 66(12), 2796-2806. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2010.05409.x>
- Rolffs, J. L., Rogge, R. D., & Wilson, K. G. (2016). Disentangling Components of Flexibility via the Hexaflex Model: Development and Validation of the Multidimensional Psychological Flexibility Inventory (MPFI). *Assessment*, 25(4), 458-482. <https://doi.org/10.1177/1073191116645905>
- Salehi, H., Hosseinian, S., & Yazdi, S. M. (2021). The relationship between cognitive flexibility and successful marriage: The mediating role of cognitive emotion regulation [Research]. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ)*, 10(8), 93-102. <http://frooyesh.ir/article-1-2943-en.html>

- Stiliya, K. J., & Pandey, N. (2022). Influence of Spiritual intelligence on Happiness and Well being: A Review. *Mind and Society*, 11(02), 121-128. <https://doi.org/10.56011/mind-mri-112-202214>
- Yavari Moghaddam, F., Hosseinian, S., Emami, F., & Azad, N. (2023). The moderating role of cognitive flexibility in the relationship between parental stress and maternal parenting self-efficacy perceived. *Journal of Clinical Psychology*, 15(4), 29-38. <https://doi.org/10.22075/jcp.2024.33031.2831>